

Висновки. Програмний продукт пройшов апробацію в навчальних закладах міста Рівного та отримав схвальні відгуки як із боку вчителів, так і учнів. Крім того, програма була представлена на XV Обласному конкурсі-ярмарку педагогічної творчості (2018 р.), де на другому етапі здобула II призове місце.

У сучасних умовах упровадження Концепції «Нова українська школа» питання використання якісного навчального програмного забезпечення є надзвичайно актуальним. Сподіваємося, що представлений нами програмний продукт не лише допоможе вчителям зреалізувати поставлені цілі та завдання у ході вивчення теми «Тригонометрія», а й зацікавить старшокласників, допоможе по-новому подивитися на шкільні уроки математики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Мерзляк А. Г. Алгебра і початки аналізу : підруч. для загальноосвіт. навч. закл. 10 клас: академічний рівень / А. Г. Мерзляк, Д. А. Номіровський, В. Б. Полонський, М. С. Якір. – Харків : Гімназія, 2010. – 320 с.

2. Семеніхіна О. Уміння візуалізувати навчальний матеріал засобами мультимедіа як фахова компетентність учителя / О. Семеніхіна // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – Ужгород : В-во УжНУ «Говерла». – Вип. 33. – 2014. – С. 176–179. – (Серія «Педагогіка. Соціальна робота»).

3. Середюк Ю. Р. Комп'ютерна навчально-демонстраційна програма «Інтерактивний тригонометр» / Ю. Р. Середюк // Освітній простір : наукові записки природничо-математичного ліцею «Елітар» / за ред. О. Желюка. – Рівне : ПМЛ «ЕЛІТАР», 2018 р. – Вип. 20. – С. 65.

4. Тригонометрія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://fizma.net/index.php?idi=alg/trig> (дата звернення: 18.11.2018).

5. Юрченко А. О. Візуальна підтримка вивчення інформаційних систем як основа формування ІКТ-компетентності сучасного вчителя / А. О. Юрченко // Інформаційні технології: теорія, інновації, практика : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Полтава, 15–18 грудня 2015 р.) / Полтавський націон. техн. ун-т ім. Ю. Кондратюка. – Полтава, 2015. – С. 51–54.

Дата надходження до редакції: 05.11.2018 р.

УДК 373-047.36:37.091.31-047.222

Інеса ХМЕЛЯР,

кандидат педагогічних наук, викладач-методист, завідувач навчально-методичного кабінету КЗВО «Рівненська медична академія» Рівненської обласної ради

Анастасія КУЦЕНКО,

учитель англійської мови Рівненської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 5 імені О. Борисенка Рівненської міської ради

МОНІТОРИНГ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНОЛОГІЙ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ

У статті охарактеризовано основні наукові підходи до проведення моніторингових досліджень у закладі загальної середньої освіти. Розкрито сутність організації в закладі освіти науково-методичної роботи з метою підвищення професійної компетентності вчителя; запропоновано її структуру, побудовану на основі компетентісно орієнтованого підходу, що передбачає зміну традиційних форм та методів роботи з учителями на інноваційні, що ґрунтуються на засадах партнерства та співпраці. Доведено доцільність застосування моніторингу в ЗЗСО як модернізованої функції контрольної-аналітичної діяльності адміністрації.

Ключові слова: моніторинг, освітній процес, заклад загальної середньої освіти, технології компетентісно орієнтованого навчання.

В статье охарактеризованы основные научные подходы к проведению мониторинговых исследований в заведении общего среднего образования. Раскрыта сущность организации в учебном заведении научно-методической работы с целью повышения профессиональной компетентности учителя; предложена ее структура, построенная на основе компетентностно ориентированного подхода, предусматривающего изменение традиционных форм

и методов работы с учителями на инновационные, основанные на принципах партнерства и сотрудничества. Доказана целесообразность применения мониторинга в ЗОСО как модернизированной функции контрольно-аналитической деятельности администрации.

Ключевые слова: мониторинг, образовательный процесс, заведение общего среднего образования, технологии компетентностно ориентированного обучения.

The article deals with the main scientific approaches to conduct of monitoring surveys in general educational institutions. It has been revealed essence of the organization in education institutions of scientific and methodical work with the purpose of increasing the professional competence of the teacher.

It has been proposed structure of scientific and methodical work, based on a competently oriented approach, which involves the change of traditional forms and methods of working with teachers to the innovative methods, that based on the principles of partnership and cooperation. It has been proved expediency of using the monitoring of a comprehensive general educational institution as an upgraded function of the control and analytical activity of the administration.

Key words: monitoring, educational process, general educational institution, technology of competence-oriented education.

Постановка проблеми. На сучасному етапі якість освіти є невід'ємною складовою формування життєвих і фахових компетентностей учня. Головне завдання вчителя при цьому – об'єктивно оцінити рівень сформованих компетентностей. Однак у ході співпраці вчителя та учня можуть виникати суперечності між реальним рівнем знань, умінь та навичок учня і формальними показниками його успішності, що підтверджується результатами зовнішнього незалежного оцінювання. Тому актуальним на сьогодні залишається питання розробки нових методів і підходів, що дозволяють об'єктивно оцінювати рівень навчальних досягнень учня, необхідних для входження в сучасне суспільство дієвою, грамотною, ерудованою та конкурентоспроможною особистістю не лише на рівні держави, а й на європейському ринку освітніх послуг [1; 2]. На нашу думку, впровадження системи моніторингу з використанням тестування як методу вимірювання компетентностей учнів у освітній процес допоможе об'єктивізувати сам процес оцінювання, проаналізувати їх підготовку до життя зі значною мірою надійності та достовірності, своєчасно скоригувати виявлені проблеми й прогалини у навчальних досягненнях. Процес модернізації освіти, нові пріоритети в освітній політиці, зокрема запровадження національної системи моніторингу рівня якості освіти, зміна концептуальних орієнтирів (насамперед реалізація компетентнісно орієнтованої парадигми, компетентнісного, діяльнісного, диференційованого та інших підходів) вимагають перегляду основних напрямів розвитку освіти, переорієнтацію навчання з передачі знань на налагодження діалогу, формування компетентностей як здатності особистості успішно розв'язувати практичні проблеми, ефективно діяти в нестандартних ситуаціях [9; 11].

Пріоритетними завданнями освітньої політики України вважається підвищення якості та конкурентоспроможності освіти в нових економічних і соціокультурних умовах, прискорення інтеграції в міжнародний освітній простір. На нашу думку, основним стратегічним напрямом розвитку освіти в Україні сьогодні є модернізація структури, змісту та організації освіти на засадах *компетентнісно орієнтованого підходу* [8; 14; 15].

Формування цілісного уявлення про впровадження компетентнісно орієнтованого підходу в закладі загальної середньої освіти (ЗЗСО) та визначення шляхів проведення моніторингових досліджень із метою виявлення рівня навчальних досягнень учнів вимагає з'ясування позиції адміністрації навчальних закладів та вчителів. Ураховуючи спрямованість освітнього процесу на формування компетентностей, необхідно прислухатися до думки самих учнів, випускників, а також їх батьків.

Ураховуючи чималі обсяги інформації для опрацювання, нами було використано контент-аналіз, що відповідає основним якісним критеріям: об'єктивності, надійності, валідності [12; 15].

Основні питання анкет були спрямовані на:

1) з'ясування поглядів молодих викладачів щодо застосування моніторингових досліджень і впровадження інновацій в освітній процес;

2) оцінку позиції учнів, випускників та їх батьків щодо необхідності застосування моніторингу освітнього процесу з подальшою корекцією;

3) визначення ланок освітнього процесу, які потребують підвищення якості надання освітніх послуг у закладах освіти.

Проведене анкетування виявило ряд позитивних тенденцій у практиці організації освітнього процесу в ЗЗСО: використання вчителями різних видів моніторингу; дієвість моніторингових досліджень: більшість членів адміністрації закладів освіти відзначили, що контроль, який вони здійснюють, реально відображає результати навчально-пізнавальної діяльності школярів; обізнаність учителів стосовно мети та основних принципів організації моніторингу в закладі освіти (77,8 %).

Однак зауважимо, що аналіз відвіданих уроків дозволив виявити у практиці організації моніторингу як учителів, так і адміністрації закладу низку недоліків, зокрема: переважають моніторингові дослідження, що здійснюються безпосередньо вчителями (77,9%); подальшу корекцію рівня навчальних досягнень використовують лише 24,4% педагогів; консервативне сприйняття моніторингу як засобу виставлення оцінки притаманне більшості опитаних учнів (87%), батьків (67,8%) та вчителів (55,6%). Лише незначний відсоток учителів (15%) реалізують розвивальний потенціал контролю, а 12,5% опитаних використовують результати контролю з метою внесення коректив до освітнього процесу (розробка індивідуальної програми роботи над помилками, підготовка різних видів завдань і вправ, удосконалення методів діагностики якості знань тощо). Результати дослідження виявили одноманітність методів і засобів контролю, що використовуються: зазвичай практикується усне і письмове опитування (100 %), набагато рідше – тестовий контроль знань (64%), хоча про актуальність удосконалення наявної системи контролю зазначають 91% учителів.

Аналіз результатів анкетування учнів старших класів показав, що учні трактують контроль як звичайну перевірку рівня їх навчальних досягнень, що, на нашу думку, значно обмежує сферу застосування і знижує ефективність педагогічного контролю як структурного компонента освітнього процесу. Аналіз анкет педагогів засвідчив низький рівень їх знань про: відмінність компетентної освіти від традиційної; види, структуру та ієрархію компетентностей, які школа повинна розвивати в учнів; методику формування предметної та ключових компетентностей; способи визначення й критерії оцінювання рівнів сформованості компетентностей школярів.

Тому **актуальність** теми дослідження пов'язана з виявленими суперечностями між сучасними вимогами до формування компетентної особистості школяра та наявними проблемами створення відповідного навчального середовища й відбору педагогічних методів контролю формування компетентностей учнів стосовно використання моніторингових досліджень.

Аналіз наукових досліджень і публікацій довів, що питанням компетентно орієнтованого навчання в освіті присвячено дослідження І. Беха, Л. Виготського, І. Волкова, А. Данилюка, О. Леонтьєва. Впровадженню технологій *компетентно орієнтованого навчання з подальшим моніторингом* ефективності їх застосування в ЗЗСО окреслено у працях вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема І. Зимньої, В. Краєвського, О. Овчарук, О. Пометун, О. Савченко та ін.

Мета дослідження – здійснити аналіз моніторингу освітнього процесу в закладі загальної середньої освіти на основі технологій компетентно орієнтованого навчання.

Виклад основного матеріалу. *Технології компетентно орієнтованого навчання*, на думку науковців, забезпечують розвиток та самореалізацію особистості, задоволення її освітніх і духовно-культурних потреб, допомагають бути конкурентоспроможним на ринку праці. Використання означених технологій впливає на компоненти системи освіти зокрема та на освітній процес загалом, пов'язаний із постановкою чітких цілей і завдань, спрямованих на розвиток особистості у процесі навчання.

На основі аналізу науково-методичних напрацювань вищезазначених авторів [7; 9; 12; 15], а також власного досвіду вважаємо, що мета і завдання *компетентно орієнтованої освіти* полягає в реалізації різноманітних інноваційних технологій, спрямованих на самостійну освітню діяльність та самооцінку учнів. Необхідно також урахувати той момент, що при використанні даних підходів пред'являються високі вимоги до відбору змісту навчання та його методичної організації [2-5], що передбачає впровадження: різнорівневих, індивідуальних, диференційованих і суб'єктивно-особистісних форм та методів навчання [7; 8]. Зважаючи на це, у своїй педагогічній практиці вчителі найчастіше використовують такі педагогічні технології: особистісно орієнтоване навчання; «проникаючі технології»; ігрові технології; технології розвиваючого та проблемного навчання; технології диференціації за рівнем; технології індивідуального навчання (індивідуальний підхід, індивідуалізація навчання, метод проєктів); колективний спосіб навчання тощо.

І. Якиманська стверджує, що освітній процес повинен бути спрямований на побудову, реалізацію, рефлексію, оцінку вчення як суб'єкту діяльність [15, с. 19].

При цьому завдання вчителя – не лише адаптувати зміст навчального матеріалу до досвіду тих, кого він навчає та рівня їх знань, а й звільнитися від звичної схеми некритичної акумуляції знань, тобто освітній процес ЗЗСО має орієнтуватися на розвиток навчальних компетентностей учнів, що дозволяє спрямувати освіту на інтереси розвитку самодостатньої особистості, готової до свідої та ефективної діяльності в ринкових умовах [12].

Результати здійснення моніторингових досліджень у ЗЗСО (аналіз порівняння написання ДПА, семестрового та річного оцінювання тощо) доводять, що адміністрацією закладу освіти не завжди проводиться систематичний аналіз якості освіти, спостерігається тенденція до завищення навчальних балів, наявна невідповідність між реальними знаннями учнів і виставленими балами, а як наслідок – спостерігається значна розбіжність між експертними оцінками та попередніми результатами написання контрольних робіт, тематичних атестацій. Проте вихід із цієї ситуації все ж є. Це – систематичне відстеження якості знань у закладі освіти з боку адміністрації, тобто організація внутрішньошкільного моніторингу [6; 10; 14; 15].

Проводячи моніторинг, адміністрація ЗЗСО має оперативну, об'єктивну інформацію щодо наявного стану освітнього процесу, що сприяє своєчасному здійсненню методичної підтримки і внесенню необхідних коректив. Таку інформацію можна почерпнути завдяки регулярним моніторинговим дослідженням, які є чудовим інструментом аналізу різноманітних сторін освітнього процесу [15], адже дозволять отримати реальну картину результативності впровадження *технологій компетентно орієнтованого навчання*, напрямів плану розвитку навчального закладу, рівня якості навчальних досягнень учнів тощо. Саме це й пояснює причину того, що за останні десятиліття виникла низка нових наукових напрямів у сфері моніторингових досліджень якості освіти, що використовують методики й технології педагогічного оцінювання рівня навчальних досягнень учнів, їх можливостей до самовдосконалення. Аналіз літератури з даного питання засвідчив, що в Україні практично відсутні дослідження, спрямовані на ефективне використання моніторингу як основного чинника вдосконалення освітнього процесу.

Ураховуючи вищезазначені дослідження, вважаємо за необхідне звернути увагу адміністрації ЗЗСО на інтерактивний зворотний зв'язок, який забезпечуватиме не лише отримання об'єктивної інформації про стан управлінського та освітнього процесів, а й можливість продуктивної взаємодії на основі аналізу результатів поточних і підсумкових моніторингових досліджень. Саме такий підхід сприятиме виявленню талантів та збереженню індивідуальності кожного учня [15].

На сучасному етапі розбудови системи вітчизняної освіти основною вимогою є реорганізація управлінської діяльності в ЗЗСО, професійна готовність педпрацівників до впровадження інноваційних технологій, пошук нових науково-методичних підходів до організації освітнього процесу, що відбувається за умов відкритості школи, залучення громадськості до вирішення нагальних освітніх проблем [8-10].

Упровадження *технологій компетентно орієнтованого навчання* спонукає керівництво закладів освіти до збагачення й оновлення змісту та форм моніторингових досліджень, створення поліфункціонального науково-методичного середовища,

що забезпечить умови розкриття творчого потенціалу учнів, збагачення професійного досвіду, вдосконалення компетентнісного рівня педагогів. Важливою

ланкою в організації освітнього процесу в ЗЗСО, безумовно, є науково-методична робота, структура якої представлена нами на *рисунок*.

Рис. Структура науково-методичної роботи у ЗЗСО

Представлена структура науково-методичної роботи в закладі загальної середньої освіти побудована на основі компетентнісно орієнтованого підходу, що передбачає зміну традиційних (вертикальних) зв'язків на інформаційні, коопераційні (горизонтальні), що ґрунтуються на засадах партнерства та співпраці.

Організаційно-методичне моделювання запропонованої структури здійснюється за умови оптимального дотримання співвідношення колективних, групових, індивідуальних, формальних та неформальних різновидів методичної роботи, спрямованих на формування професійної компетентності вчителя, що сприяє покращенню освітнього процесу в закладі.

Із метою перевірки ефективності застосування запропонованої структури науково-методичної роботи нами був проведений моніторинг професійної педагогічної компетентності вчителя. Основні завдання методики: оцінка професійної компетентності вчителя; визначення алгоритму корекції самоосвітньої діяльності вчителів в умовах моніторингу; виявлення в учителя рівня мотивації до самопізнання, самоаналізу, саморозвитку і самореалізації в різних видах діяльності.

Крім того, нами були проведені такі моніторингові дослідження діяльності вчителя (до та після впровадження структури науково-методичної роботи в закладі):

- організація навчальної діяльності учнів на уроці та в позаурочний час;
- рівень навчальних досягнень учнів;
- самоосвітня робота;

- рівень ведення шкільної документації з предмета. Проведене дослідження засвідчило:

- підвищення загального рівня професійної компетентності вчителя;
- розвиток творчої ініціативи педагогічного колективу, вироблення індивідуально стилю педагогічної діяльності;
- підвищення рівня організації освітнього процесу та якості рівня навчальних досягнень учнів, участь їх в олімпіадах, конкурсах, турнірах;
- упровадження технологій компетентнісно орієнтованого навчання;
- формування конкурентоспроможної особистості педагога на ринку освітніх послуг, його участь у конкурсах, науково-теоретичних конференціях, відкритих заняттях, майстер-класах.

Для проведення моніторингу нами були використані такі форми та методи:

- відвідування уроків, позакласних заходів, занять із варіативної складової навчального плану;
- перевірка шкільної документації;
- ознайомлення з результатами попередньої атестації;
- співбесіда з учителем;
- самоаналіз роботи вчителя;
- анкетування педагогів, учнів та батьків;
- проведення контрольних зрізів;
- перевірка навчально-методичного та матеріально-технічного забезпечення.

Висновки. Упровадження компетентісно орієнтованого підходу до організації науково-методичної роботи в навчальних закладах сприяє саморозвитку, підвищенню ефективності самоосвітньої діяльності педагогів, спонукає їх до активного використання інтерактивних технологій навчання, інтернет-ресурсів та ін.

Реалізація компетентісно орієнтованого підходу в освіті – інноваційний напрям, який дає змогу по-новому усвідомити та зрозуміти значущість шкільної дисципліни. Вчителю при цьому необхідно спрямувати максимум зусиль на вирішення важливих методичних завдань, а саме: реалізувати на практиці компетентісний підхід; сформувати в учнів готовність до використання набутих знань, умінь та навичок на практиці.

Таким чином, знання, вміння та навички, сформовані в школі, повинні стати дієвим фундаментом практичної діяльності, а вміння – основою для формування ключових компетентностей.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми, зокрема **потребують подальшого вивчення** питання розробки та впровадження моніторингу розвитку пізнавальної сфери та особистісного розвитку учнів у ході впровадження технологій компетентісно орієнтованого навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Беспалько В. П. Моніторинг якості освіти – средство управління образованием / В. П. Беспалько // Мир образования. – 1996. – № 3.
2. Волканова В. Організація методичної роботи / В. Волканова. – Київ : Шкільний світ, 2010. – С. 6–82.
3. Волканова В. Порадник методиста / В. Волканова, Л. Муржа, Т. Мунтян // Директор школи. – 2006. – № 29–30. – Спецвипуск.
4. Волканова В. Порадник методиста – 3 / В. Волканова, Т. Мунтян // Директор школи. – 2007. – № 3–4. – Спецвипуск.
5. Волканова В. Порадник методиста – 4 / В. Волканова // Директор школи – 2007. – № 37. – Спецвипуск.
6. Внутрішньошкільний контроль : практичний поради керівника школи. – К. : Шкільний світ, 2006. – 128 с. – (Б-ка «Шкільного світу»).
7. Голубенко М. Планування методичної роботи / М. Голубенко. – Київ : Шкільний світ, 2008. – С. 66–67.
8. Горішний З. Науково-методичні основи ефективності сучасного уроку. / З. Горішний // Директор школи. – 2005. – № 37–38.
9. Єрмолова А. Технологія організації науково-методичної роботи з педагогічними кадрами / А. Єрмолова. – Харків : Курсор, 2006. – С. 62–70.
10. Інспектування роботи школи / упор. В. Лаврук. – К. : Ред. загальнопед. газети, 2007. – 128 с.
11. Матрос Д. Ш. Управление качеством образования на основе новых информатизационных технологий и образовательного мониторинга / Д. Ш. Матрос, Д. М. Полев, Н. Н. Мельникова // Школьные технологии. – 1999. – № 1–2.
12. Основні технології : навчально-методичний посібник / О. М. Пехота, А. З. Кітченко, О. М. Любарська. – К. : А.С.К., 2002. – 255 с.
13. Цехмістрова Г. С. Управління в освіті та педагогічна діагностика : навч. посіб. [для студентів вищих навч. закладів] / Г. С. Цехмістрова, Н. А. Фоменко. – К. : Слово, 2005. – 280 с.
14. Юрасюк О. Програми адміністративного контролю з предметів природничо-математичного циклу / Ю. Юрасюк // Директор школи. – 2007. – № 5. – С. 9–15 ; № 6. – С. 18–21.
15. Якиманская И. С. Личностно ориентированное обучение в современной школе / И. С. Якиманская. – М. : Наука, 1996. – 95 с.

Дата надходження до редакції: 18.10.2018 р.